

12-10-2019

ОИЛАДА БОЛАЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ- АХЛОҚИЙ СИФАТЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ

Z N. Ортиқова

ФарДУ тадқиқотчиси

Follow this and additional works at: <https://uzjournals.edu.uz/namdu>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

Ортиқова, Z N. (2019) "ОИЛАДА БОЛАЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ- АХЛОҚИЙ СИФАТЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ," *Scientific Bulletin of Namangan State University*. Vol. 1 : Iss. 12 , Article 78.

Available at: <https://uzjournals.edu.uz/namdu/vol1/iss12/78>

This Article is brought to you for free and open access by 2030 Uzbekistan Research Online. It has been accepted for inclusion in Scientific Bulletin of Namangan State University by an authorized editor of 2030 Uzbekistan Research Online. For more information, please contact sh.erkinov@edu.uz.

ОИЛАДА БОЛАЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ- АХЛОҚИЙ СИФАТЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ

Cover Page Footnote

???????

Erratum

???????

ISSN:2181-0427

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ИЛМИЙ АХБОРОТНОМАСИ**

**НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА**

2019 йил 12 сон

ОИЛАДА БОЛАЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ- АХЛОҚИЙ СИФАТЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ

ФарДУ тадқиқотчиси

З.Н.Ортиқова

Аннотация: Оилада болаларнинг ижтимоий- ахлоқий сифатларини шакллантириш тизимида ота-оналарнинг болалар тарбияси юзасидан масъулиятини кучайтириш, тарбиялашга оид лаёқатини ошириш, оилавий ва ижтимоий тарбия бирлигини таъминлаш масаласи .

Abstract: Issues of enhancing parents' responsibility for upbringing, raising their child's upbringing, ensuring family and social cohesion in the system of forming social and moral qualities of children.
Вопросы повышения ответственности родителей за воспитание, воспитания ребенка, обеспечения семейной и социальной сплоченности в системе формирования социально-нравственных качеств детей.

Жамиятимизнинг ижтимоий-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш шароитида инсон омилини вужудга келтириш давр талабига айланди. Баркамол инсон ҳақида, унинг меҳнати ва турмуши, маънавий тараққиёти ҳақида ғамхўрлик жумхуриятимизнинг асосий мақсадидир. Киши хислатлари унинг меҳнатга, маънавий, ғоявий ва маданий бойликларга муносабатининг асослари оилада шаклланади. Жамият мустаҳкам, маънавий ва ахлоқий жиҳатдан соғлом оила бўлишидан манфаатдордир. Шу сабабли оилани мустаҳкамлашни, болалар тарбияси, шунингдек, ижтимоий турмуш шароитларини яхшилашда ёрдам беришни давлат аҳамиятига молик иш деб билади.

Кейинги йилларда республикамиз томонидан қабул қилинган бир қатор қарор ва йўл-йўриқларда халқимизнинг ижтимоий-маданий юксалишини таъминловчи фикрлар, тавсиялар берилдики, булар республикамизнинг асоси-оилаларнинг ижтимоий-иқтисодий ва маънавий камолотида муҳим роль ўйнамоқда. Чунки оилаларнинг ҳар томонлама юксалиши, таъбир жоиз бўлса, жамиятнинг юксалиши демақдир. Худди шу маънода келажагимиз бўлмиш ёш авлод тарбияси ва унинг тараққиёти давлат аҳамиятига молик масала ҳамдир. Иккинчи томондан, жамиятнинг оила ва оилавий тарбияга бўлган талаби ҳам кун сайин ортиб бормоқда. Зотан, ота-оналарнинг болалар тарбияси юзасидан масъулиятини кучайтириш, тарбиялашга оид лаёқатини ошириш, оилавий ва ижтимоий тарбия бирлигини таъминлаш ҳозирги куннинг долзарб масаласидир.

Оилавий тарбия деганда ота-оналарнинг ўз ҳаётлари, турмуш тарзлари асосида бола шахсида дунёқараш асослари, сиёсий, ахлоқий, эстетик ва бошқа ижтимоий омилларни шакллантириш мақсадида мунтазам, изчил, ғоявий ва маънавий таъсир кўрсатиш жараёни тушунилади. Бироқ, бунда жамиятимиз тараққиёти муносабати билан оила, унинг барча ҳаётий босқичлари жиддий ўзгаришларга учраётганлигини ҳам эсдан чиқармаслик керак. Миллатларнинг

тарихий, миллий ва регионал хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда оилалар тараққиётини умумий ва хусусий тараққиётлар асосида оилавий тарбияни мақсадга мувофиқ яхшилаш лозим. Бу давлатимизнинг оилада ёш авлодни ҳар томонлама камол топтириш жараёнига қаратилган илмий ва амалий тавсияларидан биридир.

Оилавий ҳаёт ҳақида бошланғич билимларга эгаллик, оиланинг муқаддаслигини англаш, оилага нисбатан хурмат ҳиссига эгаллик, оила хўжалигини юритишга оид дастлабки қўникмаларни ўзлаштириш, оила бюджетини шакллантириш тўғрисида ғамхўрлик қилишга ўрганиш, фарзандлар ва уларнинг тарбияси учун масъулиятли бўлиш руҳида улғайганлик, оилада маънавий-ахлоқий ҳамда руҳий жиҳатдан соғлом муҳитни яратишга бўлган масъулиятни ҳис қилиш руҳида камол топганлиги уларнинг ижтимоий-ахлоқий сифатларини шакллантиришда қўл келади.

Халқимиз оилада ижтимоий-ахлоқий сифатларини шакллантириш борасида асрий тажрибага эга. Мазкур тажриба мазмуни шарқона одоб - ахлоқ, ҳаё - ибод, покизалик ҳисси билан йўғрилган панд - насиҳатлар, мутафаккирларнинг қарашлари, илмий - назарий ва амалий ғоялардан ташкил топган. Узоқ йиллар давомида оилавий муносабатларни йўлга қўйишда ана шу тажрибага таяниб иш қўрилди.

Илм-фан, техника ва технология тараққиётининг жадал суръатлар билан ривожланиши оилада болалар тарбиясини ташкил этиш иши мазмунига нисбатан янгидан-янги талабларни қўймоқда. Зеро, оилада болаларнинг ижтимоий-ахлоқий сифатини ошириш, уларнинг ижтимоий фаоллигини таъминлаш, тафаккур доираси ва дунёқарашини кенгайтириш муаммолари ижтимоий муносабатларнинг чуқурлашуви ва мураккаблашуви шароитида ҳар қачонгидан ҳам долзарб аҳамиятга эга. Манфаатлар тўқнашуви, башариятнинг маънавий-ахлоқий меъёрларга нисбатан зиддиятли ёндошуви, ахборотларнинг тезкор алмашуви шароитида оила тарбиясини йўлга қўйишда самарадорликка эришиш, болаларда эркин, мустақил фикрлаш, ташаббускорлик, ташкилотчилик қобилиятларини шакллантириш миллий ўзликни сақлаб қолиш, баркамол авлод тарбиясини йўлга қўйиш, оила мустаҳкамлигини таъминлаш, унинг фаровонлигини ошириш, оилада соғлом маънавий муҳитни қарор топтиришнинг энг муҳим омилларидан биридир.

Оила, маҳалла, таълим ҳамда тиббий муассасалар, шунингдек, ижтимоий ташкилотлар ўртасидаги ҳамкорлик асосида оилада болаларнинг ижтимоий - ахлоқий сифатларини шакллантириш объектив ва субъектив омиллари мавжудлиги кафолатлайди:

- оилада болаларнинг ижтимоий-ахлоқий сифатларини шакллантириш масаласининг муайян жамиятда ижтимоий муаммо сифатида эътироф этилиши.
- оила муҳитида болаларни ижтимоий-ахлоқий сифатларини шакллантириш жараёнини самарали йўлга қўйиш имконини берувчи педагогик шарт шароитларнинг яратилганлиги.

- ота-оналарнинг оилада болаларнинг ижтимоий-ахлоқий сифатини шакллантириш жараёнининг назарий ҳамда амалий асослари тўғрисида етарли даражада билим, шунингдек, бой ҳаётий тажрибага эга эканликлари.

- сўз юритилаётган жараён иштирокчилари ҳисобланган субъектларнинг ўз фаолиятлари йўналишлари ва мазмунига таянган ҳолда бир бирларини моддий, маънавий, методик ҳамда касбий малака нуқтаи назаридан қўллаб қувватлай олишлари.

- оммавий ахборот воситаларининг хизматларидан оилада болаларнинг ижтимоий-ахлоқий сифатларини шакллантириш жараёнида унумли, самарали фойдаланиш.

- оилада болаларнинг ижтимоий-ахлоқий сифатларини шакллантириш борасида хорижий мамлакатларда қўлга киритилган ютуқлар моҳиятининг ўрганилиши асосида уларнинг илғор жиҳатларини маҳаллий, минтақавий хусусиятларга мувофиқ қўллаш тажрибасининг шаклланганлиги.

Юқорида қайд этилган объектив ва субъектив омилларнинг мавжудлиги ҳамда улардан тадқиқ этилаётган муаммонинг ижобий ечимини таъминлаш йўлида фойдаланиш даражаси нафақат оила, маҳалла, таълим ва тиббий муассасалар, давлат ва нодавлат ташкилотлар, шунингдек, кенг жамоатчилик имкониятларини маълум нуқтада тўплаш учун замин ҳозирлаб қолмасдан, балки соғлом, баркамол авлодни шакллантириш, уларнинг ақлий ва жисмоний салоҳиятлари эвазига муайян жамиятнинг порлоқ истиқболининг яратилишига олиб келади.

Шундай қилиб, оилада болаларнинг ижтимоий-ахлоқий сифатларини шакллантириш кутилган натижаларни қўлга киритиш имконини беради. Оилада болаларнинг қизиқиш ва фаолликларини таъминлайди. Ижтимоий ҳаётга бўлган эҳтиёжи ортади, оилавий ҳаёт кўникмалари шаклланади.

References:

1. M.Quramov. Oila–milliy tarbiya o‘chog‘i. Xalq ta‘limi .jurnal. T-1999
2. F. Xidirova. Oilada qizlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlash Nizomiy nomidagi TDPU, 2006 yil.3 bet
3. O‘. Asqarova. Mehtibonlik uyi tarbiyalanuvchilarini ijtimoiy hayotga tayyorlash tizimi.Monografiya.,” Fan”, T-2010

МУНДАРИЖА

ФИЗИКА-МАТЕМАТИКА ФАНЛАРИ

01.00.00

ФИЗИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИЕ НАУКИ

PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES

- 1 Visual c# da razryadli operatsiyalar.
Temirov O.M..... 3
- 2 Java dasturlash tilida abstrakt sinflar
Holmirzayev H.E..... 6
- 3 Ўнг томони номаълум ва коэффициенти узулишга эга бўлган биринчи тартибли
чизиқли оддий дифференциал тенглама учун масалалар
Тиллабаева Г.И..... 10
- 4 Matematika darslarida muammoli ta'lim
Alixanov O.O..... 15
- 5 О некоторых задачах теории одномерной бифуркации
Тухтасинов М,Кушақов Х.Ш 20

КИМЁ ФАНЛАРИ

02.00.00

ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

CHEMICAL SCIENCES

- 6 Карбоксиметилцеллюлоза: олиниши, айрим физик – кимёвий хоссалари,
ишлатилиши (обзор)
Сайпиев Т.С..... 27
- 7 N-vinilpirrolidon asosida suvda eruvchan sopolimerlar sintez qilish va ular
makromolekulalarining kompozitsion tuzilishini o'rganish
Toshmatov Y.R., Dexqonov R.S.,Boydedayev. A.A..... 39

БИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

03.00.00

БИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

BIOLOGICAL SCIENCES

- 8 Far1 Related Sequence (FRS) генлар оилас ининг вакили frs10 гени g.hirsutum
туридаги функсиясини рнки технологияси ёрдамида ўрганиш.
Усманов Д.Э, Буриев З.Т, Абдукаримов Ш.С, Собиров Б.М, Мухторов А. Т..... 46
- 9 Кўхитанг тизмаси флораси таркибидаги ziziphora l. туркуми турларининг
биоэкологияси
Ибрагимов А.Ж,Батошов А.Р,Каримов Б.А,Мирзаев С.И 50

ТЕХНИКА ФАНЛАРИ

05.00.00

ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

TECHNICAL SCIENCES

- 10 Интернет самарали коммуникация канали сифатида
Бекназаров К.Т..... 54

ТАРИХ ФАНЛАРИ

07.00.00

ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ

HISTORICAL SCIENCES

11	XX asrning 60-80-yillarida namangan viloyati xalq ta'limi tizimi: muammolar va yutuqlar Mamasaidov L. P.....	60
	ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
	09.00.00 ФИЛОСОФКИЕ НАУКИ	
	PHILOSOPHICAL SCIENCES	
12	Tarixiy taraqqiyotda ayollarning o'rnini Mamatov O.V.....	64
13	Миллий байрамларда санъат турларининг ифодаси Шадиметова Г.М.....	67
14	Замонавий санъатларда янги эстетик мезонларнинг вужудга келиши Кадирова Д.С.....	72
15	Мақом куйларининг фалсафий-эстетик моҳияти Нуруллаева З.С.....	78
16	Ахборот медиамаданияти трансформацияси ва глобаллашуви Кодиров Н.М.....	83
17	Ренессанс даври мутафаккирлари оилавий муносабатларда поклик ва гўзаллик ҳақида Хандамова М.....	93
18	Полифункционаллик халқ қабулхоналарининг ўзига хос хусусияти сифатида Айтбоев М.Ю.....	99
19	Оиланинг жамиятдаги роли ва ижтимоий функциялари Абдуллаева Н.....	103
20	Инновация фалсафасининг ижтимоий функционал хусусиятлари Ходжаев С.Б.....	108
21	Боҳарзий ва унинг вақф ерлари Норова М.Ф.....	113
22	Туркистон “Янги усул” мактабларида таълим жараёнининг ташкил этилиши ва ундаги гендер муаммолари Намазова Ю.М.....	121
23	Аҳмад Заки Валидийнинг тарих фалсафаси Хужаев М.И.....	126
	ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
	10.00.00 ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ	
	PHILOLOGICAL SCIENCES	
24	The Role of stylistics in linguistics and literature Umrzaqov I. I.....	133
	Девону Луғотит Турк” асарида қўлланган шахс номлари гуруҳига оид	
25	лексемаларнинг семантик хусусиятлари Розикова Г.З.....	136
26	О‘zbek tiliga o‘zlashgan arabcha leksemalar va ularning badiiy asarlarda qo‘llanilishi Rahmatullayev.Y.....	142
27	Замонавий таълим тизимида касбий компетентликни модуллаштиришмоҳияти	

Абдиева С.М.....	146
28 Qo'shma gaplarda shakl va mazmun Ahmedova N.Sh.....	151
29 Краткий обзор по историю изучения терминов родства в узбекских и английских языках Каримова В.....	156
30 O'zbek adabiy tili uslublarining shakllanishi Vabaxanova D.A.....	163
31 Йўл мотиви ҳақида Қўчқаров О.....	169
32 Жаҳон тилшунослигида диний функционал услубнинг ўрганилиши Юсупова Ш.Т.....	173
33 Жек лондоннинг исёнчи асаридаги воқеаликни тасвирлаш хусусиятлари Najmiddinov J, Bahodirov A.....	179
34 Johann Wolfgang Gytoring "Yosh Verterning iztiroblari" romanida poetonimlar talqini Vozorova R.Sh.....	182
35 "Алпомиш" библионими ва бош тимсол исми, лақаби хусусида Улуқов Н, Юнусова Б.....	186
36 Наманган қипчоқ шевалари ва этнослараро жараёнлар Дарвишов И.Ў.....	190
37 Grammatik ko'rsatkichlarning o'zlashtirilishida aniqlik darajasi (O'zbek tilini o'rganayotgan koreyslar misolida) Saidaxmedova O.I.....	197
38 Перевод понятий означающие национальных конвенций, традиций и обряд Самандаров . Ш.С.....	202
39 Принцип вежливости в речевом общении. Саидова М.Ш, Холматова Г.И.....	205
40 Адабиёт ва прагматика Раҳимов У.Э, Махаммаджлонов Н.Д.....	209
41 Хикматли сўзлар таржимасида қофияни сақлаш Абдуллажанов А, Мамадалиев Э.....	214

ГЕОГРАФИЯ ФАНЛАРИ
11.00.00 ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ НАУКИ
GEOGRAPHICAL SCIENCES

42 Фарғона водийси дарёлари оқимининг иқлим илишига реакцияси Солиев И.Р., Ғулумжонов Д.....	219
---	-----

13.00.00 ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PEDAGOGICAL SCIENCES

43 Готовность будищих педогогов как основной фактор успешности инклюзивного образования Сатторов М, А.....	225
---	-----

44	Педагогик стратегия - олий таълим муассасаси битирувчисининг рақобатбардошлигини шакллантиришнинг концептуал асоси Эргашев Б.Б.....	229
45	Таълимда ахборот коммуникацион технологияларидан фойдаланиш афзалликлари Ниязова Н.А.....	234
46	Олий таълим муассасалари ўқув-тарбия жараёнида фанларичра ва фанлараро интеграциясини таъминлашнинг педагогик-психологик масалалари Жуманов А.А.....	237
47	Мактабгача таълим ташкилотларини инновацион ривожлантириш муаммолари Абдуназарова Н.Ф, Хамдамова М.Т, Парманов Ж.А.....	242
48	Физика ўқитувчиларининг таълимга инновацион ёндашуви Бекназаров З.Ф.....	245
49	Тухника йўналишиндаги мутахассис компетентлигининг модели Даминов О.О.....	250
50	Олий таълим муассасаларида замонавий инновацион технологияларини қўллашнинг ўзига хослиги ва хусусиятлари Исмаилова З.К, Химматалиев Д.О.....	257
51	To actual directions of development of export of fruit and vegetable products in Uzbekistan Avulchaeva F.....	261
52	The significance of cultural awareness in second language learners' classroom Umirzakova D.A.....	264
53	Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish yo'llari Jo'rayeva T.U, Shamirova Y.K	268
54	Role of peer observation in foreign language teaching Jalolov Sherali, Botirova Z.X.....	274
55	Ingliz tilni o'rgatishda mnemonik usullardan foydalanish Yunusova Y.B.....	278
56	Талаба ёшлар соғлом турмуш тарзини шакллантириш масаласига қадрият сифатида қарашни тарбиялаш муаммолари Назаров А.Т.....	281
57	“Олий таълим муассасалари ўқув–жисмоний машғулотлар жараёнини ташкиллаштиришда blended learning концепциясидан фойдаланиш орқали таълим сифатини ошириш” Махкамов А.Ю.....	284
58	Ўқувчиларнинг геометриядан ўқув фаолиятини фузионизм ғояси асосида такомиллаштириш йўллари Ғойибназарова Г.Н, Джураева Ш.К.....	288
59	Мактабгача таълим муассасаларини сифат жиҳатдан такомиллаштириш Ибрагимова Г.Н.....	293
60	8-синф физика курсининг “электр заряд. электр майдон” бобини ўқитиш Зоҳидов И.О, Каримова Р.К, Умаров А.О.....	298

61	Таркибида сирт фаол модда тутган учкарбамид хлорат натрий дефолиантини олиш жараёнини ўрганиш Умиров Ф.Э, Худойбердиев Ф.И, Номозова Г.Р, Закиров Б.С.....	303
62	Ижтимоий-эмоционал кўникмалар шаклланишининг педагогик-психологик омиллари Раҳимова М.А.....	311
63	Ҳамкорлик педагогикасининг узлуксиз таълим тизимидаги инсонпарварлашув хусусиятлари Ўринова Ф.Ў, Усмонова Ш.Ё.....	317
64	Чақириққача ҳарбий таълим бўйича мутахассисларни шакллантиришнинг долзарб масалалари Хасанов А.Т, Юсупов Т.Т.....	323
65	Мобиллик-олий педагогик таълимни модернизация қилиш сифатида Эшназарова М.Ю.....	327
66	Бўлажак меҳнат таълими ўқитувчиларида касбий муҳим сифатларни шакллантириш педагогик жиҳатлари Қодиров М.М.....	332
67	Бошланғич таълимда прагматик ёндашув асосида матн ўқишнинг ўзига хос хусусиятлари Йўлдашева Д, Буважонова М.....	338
68	Бошланғич таълимда интеграциялашган ўқитишнинг аҳамияти Рустамова Д.....	341
69	Кичик мактаб ёшидаги ўқувчиларни нутқ маданиятини шакллантиришда китоб ва унинг аҳамияти Ўринова Ф, Сидикова З.....	344
70	Технология использование метода кейс-стади при изучении компьютерной графики. Отабаева Ф.Т.....	348
71	Pedagogik tajribalarni to'plash va ommalashtirish tizimi Mo'minova G, Insarova G,.....	355
72	Талабаларнинг мустақил таълим фаолиятини ривожлантириш- ўқув жараёнининг асоси Мўминов З.О.....	359
73	Innovatsiya ta'limning muhim elementidir. Madaminov F.Sh.....	367
74	Intellectual kompyuter o'yinlari yordamida individual matematik ta'limni yo'lga qo'yish Najmiddinova . N.Y.....	373
75	Футболчиларни эмоционал ҳолатларини аниқлашнинг методик хусусиятлари Сатиев Ш.К	378
76	Бўлажак ўқитувчиларнинг мустақил фикрлаш маданиятини ривожлантириш моделини такомиллаштириш. Қамбаров М.М	384

77	Содержание и структура учебников по методике обучения языкам Габдулхаков, Фарид Ахунович.....	391
	ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ PSYCHOLOGICAL SCIENCES	
	19.00.00	
78	Оилада болаларнинг ижтимоий- ахлоқий сифатларини шакллантириш омиллари Ортиқова З.Н.....	395
	СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ SOCIOLOGICAL SCIENCES	
	22.00.00	
79	Маънавий тарбия ва тарихий онг Махкамов Қ.О.....	398